

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOSANMA

AUTHORS: Coskun ÇALDAG

PAGES: 182-216

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2249113>

TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE
AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA

Coşkun ÇALDAĞ*

ÖZ

Akıl hastalığı, nisbi, özel, kusura dayanmayan bir boşanma sebebidir. Bu sebebe dayalı boşanma davası açabilmek için herhangi bir süre sınırlaması bulunmamaktadır. Akıl hastalığının ne olduğu ve akıl hastalığının tespiti tıp biliminin konusudur. Akıl hastalığına dayalı açılmış bir boşanma davasında hâkim, ilgili kişinin akıl hastası olup olmadığı konusunda kendisi değerlendirme yapamayacak, resmi sağlık kurulundan rapor alması gerekecektir. Akıl hastalığına dayalı boşanma davasını akıl hastası olmayan eş açabilecektir. Akıl hastası eşin kusuru olmayacağı için onun aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmedilemeyecek, nafaka açısından durum özellik arz etmeyecektir. Akıl hastası eş, şartları varsa eşinden maddi, manevi tazminat ve nafaka talep edebilecektir. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için akıl hastalığının mevcut olması yetmemekte bununla birlikte akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olmaması da gerekmektedir. Uzun tedaviler sonucunda iyileşme ihtimali olabilecek yada bu tedaviler sonucunda iyileşme ihtimalinin bulunup bulunmadığı anlaşılabilecek hallerde bu sebebe dayanarak boşanma davası açmak mümkün görünmemektedir. Anılan durumda dayanılabilecek boşanma sebebi genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden

*Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi HukukFakültesi, Medeni Hukuk, Anabilim Dalı.
caldagcoskun@gmail.com
ORCID ID:0000-0003-1050-3624.

sarsılması olmalıdır. Ancak çalışmamızda incelediğimiz üzere uygulamada buna izin verilmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, BoşanmaSebebi, Akılhastalığı, Çekilmezlik, Kusur.

DİVORCE DUE TO MENTAL DİSEASE ACCORDİNG TO THE TURKISH CIVIL CODE

ABSTRACT

Mental disease is a special, proportional, reason (ground) for divorce that not based the fault. There is no time any limit for filing a divorce case with this reason. What is mental disease and detection of mental illness is the subject of medical science. In a divorce case based on mental illness, the judge will not be able to assess whether the person concerned is mentally ill or not and will have to obtain a report from the official medical board. The divorce case based on mental disease will be able to be filed by a non-mentally ill spouse. Since the mentally ill spouse will not have any fault, compensation of pecuniary and non-pecuniary will not be ruled against him, and the situation will not be special in terms of alimony. The mentally ill spouse will be able to demand compensation of pecuniary and non-pecuniary and alimony from his spouse if he has the conditions. In order to file a divorce case due to mental illness, it is not enough to have a mental illness, at the same time, it should not be possible to healing from mental illness. After long treatments, there may be a possibility of recovery or in results of these treatments, in cases that it can be understood whether there is a possibility of recovery, it does not seem possible to file a divorce case by basing this reason.

In the mentioned case, the reason for divorce that it can be based on, should be irretrievable breakdown of marital union which is the general reason for divorce. However, as we examined in our study, this is generally not allowed in practice.

Keywords: Divorce, Ground For Divorce, Mental Disease, Unbearableness, Fault.

I. GİRİŞ

Boşanma, eşlerden birinin veya her ikisinin talebi ve kanunda aranan şartların bulunması halinde hakim kararıyla evlilik birliğinin sona erdirilmesidir¹. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 161-166 maddeleri arasında boşanma sebeplerini saymıştır. Akıl hastalığı, 165. maddede boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir.

Akıl hastalığını ne olduğu tıp biliminin konusudur. Çözümü hukuki bilginin dışında kalan bir konu olması sebebiyle akıl hastalığının tespiti için resmi sağlık kurulu raporu gerekmektedir. Nitekim TMK m. 165'te resmi sağlık kurulu raporunun varlığını aramaktadır. Eşlerden birinin akıl hastası olması bu

¹ HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN Rona: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s.205-206; KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2019, s.88; OŞAR ŞAHİN, Aslı: “Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜSBE, İstanbul 2015, s.15; ERDEM, Mehmet: Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.98; OĞUZMAN, Kemal / DURAL Mustafa: Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1998, s.112; DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ Tufan / GÜMÜŞ Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, C.3, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019, s.104; GÖK, Abdullah: “Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK. m. 133)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, 1995, s.1. “Bilindiği üzere, boşanma geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin sonradan ortaya çıkan ve yasada öngörülen bazı sebeplerle mahkeme kararıyla sona erdirilmesinin istenmesidir.” YHGK., 20.6.2019, E.2017/2-2420, K.2019/750. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25.11.2020)

sebeple boşanmak için yeterli olmamakta ayrıca hastalığın geçmesine olanak bulunmaması gerekmektedir. Resmi sağlık kurulu raporu hem akıl hastalığının varlığına veya yokluğuna hem de akıl hastalığı varsa bunun geçmesine olanak bulunup bulunmadığına cevap olmalıdır. Akıl hastalığına ilişkin bu objektif şartların yanında bir de ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelmesi aranmaktadır. Sayılan üç şart çalışmamızda detayıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davalarında davalı akıl hastası eşin davayı takibi ve akıl hastası eşe kanuni temsilci atanmışsa kanuni temsilcinin boşanma davası açıp açamayacağı üzerinde durulmuştur. Son olarak boşanma davasının sonuçlarından nafaka, tazminat ve velayete ilişkin özellik arz edebilecek noktalara kısaca değinilmiştir.

II. KANUNİ DÜZENLEME VE GENEL DEĞERLENDİRME

A. Kanuni Düzenleme

1. 743 Sayılı Eski Medeni Kanun Düzenlemesi

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'ne (eMK) göre akıl hastalığı bir evlenme engeli teşkil etmektedir. Kanunun 89. maddesine göre; ayırt etme gücüne sahip kimseler evlenebilecek, akıl hastalıklarından birine sahip olan kimseler, ayırt etme gücüne sahip olsalar dahi, evlenemeyecektir. Yine kanun 112. maddesinde evlenme sırasında eşlerden birinin akıl hastası olmasını, evliliğin mutlak butlan sebebi olarak saymıştır. Bu sebebe dayanarak evliliğin butlanını Cumhuriyet savcısı ve ilgili herkes isteyebilir².

² eMK m. 113: “Butlan davası müddeiumumi tarafından resen ikame olunur. Alakadarlardan her biri dahi butlan davasını ikame edebilir.” eMK m. 114: “Mümeyyiz olmamanın veya bir akıl hastalığı ile maluliyetin zevali halinde, evlenmenin butlanı ancak karı veya koca tarafından dava olunabilir.”

TMK akıl hastalığını bir boşanma sebebi olarak da düzenlemiştir. Kanunun 133. maddesinde düzenlenen bu boşanma sebebine göre aşağıdaki şartların varlığı halinde boşanma kararı verilebilecektir.

- Eşlerden birinin akıl hastası olması
- Akıl hastalığının en az üç sene sürmesi
- Akıl hastalığının ortak hayatı çekilmez kılması
- Akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olmaması
- İyileşme ihtimalinin bulunmadığının bilirkişi raporuyla belgelenmesi

Akıl hastalığının üç sene sürmüş olması, eMK'ya özgü bir şarttır. Bu şarta göre akıl hastalığı üç sene sürmemişse akıl hastalığına dayalı olarak boşanma kararı verilemeyecektir. Öğretide bu sürenin evlilik sonrasında geçmesinin şart olmadığı, evlilikten önce geçen sürenin de üç yılın hesaplanmasında dikkate alınması gerektiği savunulmaktaydı³. Kanaatimizce bu yorum, kişilerin akıl hastalığına yakalanmış bir eşle evliliklerini üç yıl devam ettirmek zorunda bırakılmaması amacıyla yapılmakta ve bu sürenin tamamen kaldırılmasının temeli olmaktadır.

2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Düzenlemesi

TMK'ya göre akıl hastalığı bir evlenme engeli teşkil etmektedir. Ancak bu yasağı düzenleyen 133. maddeye göre, akıl hastalarının evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığını ispatlaması halinde evlenmeleri mümkün olmaktadır.

³ FEYZİÖĞLU, Feyzi Necmeddin: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986, s.297; TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990, s.230-231; KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ Selim: Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s.165-166; OĞUZMAN/ DURAL, s.122.

Yine kanun 145. maddesinde evlenme sırasında eşlerden birinin akıl hastası olmasını, evliliğin mutlak butlan sebebi olarak saymıştır. Bu sebebe dayanarak evliliğin butlanını Cumhuriyet savcısı ve ilgili herkes isteyebilir⁴.

TMK akıl hastalığını bir boşanma sebebi olarak da düzenlemiştir. Kanunun 165. maddesinde düzenlenen bu boşanma sebebine göre aşağıdaki şartların varlığı halinde boşanma kararı verilebilecektir:

- Eşlerden birinin akıl hastası olması
- Akıl hastalığının, ortak hayatı çekilmez kılması
- Akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olmaması
- İyileşme ihtimalinin bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla belgelenmesi

TMK akıl hastalığının boşanma sebebi sayılabilmesi için hastalığın belirli bir süre boyunca devam etmiş olmasını şart olarak aramamaktadır. İlgili maddenin gerekçesinde, akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmazken, bu sebebe dayalı boşanmak için üç yıl boyunca bekleme şartının adil olmayacağı ifade edilmiştir⁵.

⁴ TMK m. 146: “Mutlak butlan davası, Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen açılır. Bu dava, ilgisi olan herkes tarafından da açılabilir.” TMK m. 147/2: “Akıl hastalığı sonradan iyileşmişse mutlak butlan davasını sadece akıl hastalığı iyileşen eş açabilir.”

⁵ TMK m. 165 gerekçesi: “Madde sadeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Yürürlükteki Kanunda akıl hastalığı, en az üç yıldan beri devam etmesi ve bu durumun müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hâle getirmesi koşuluyla boşanma sebebi kabul edilmektedir. Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle; akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hâle getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla boşanma davası açılabileceği hükme bağlanmıştır.”

B. Genel Değerlendirme

1. Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Davasının Niteliği

Boşanma, eşlerden birinin veya her ikisinin talebi ve kanunda aranan şartların bulunması halinde hâkim kararıyla evlilik birliğinin sona erdirilmesidir⁶. Boşanma sebepleri TMK m. 161- 166 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu sebepler öğretide, mutlak – nisbi boşanma sebepleri ve özel – genel boşanma sebepleri şeklinde ayrımlar eşliğinde incelenmektedir. Bununla birlikte boşanma için kusurun gerekip gerekmeyeceği ve dava hakkının süreyle sınırlanıp sınırlanmadığı da yapılabilecek bir başka ayrımdır. Çalışmamızın konusu olan akıl hastalığı sayılan ayrımlara göre incelenecektir.

Boşanma sebeplerine ilişkin mutlak ve nisbi boşanma sebebi ayrımının temelinde, boşanmak için ileri sürülen olgunun evlilik birliğini çekilmez kıldığına ilişkin bir değerlendirme gerekip gerekmediği konusu yatmaktadır. Mutlak boşanma sebeplerinde (ör. Zina), bu sebebin evlilik birliğini çekilmez kılıp kılmadığına dair bir değerlendirme yapılmaksızın boşanma kararı verilebilecekken; nisbi boşanma sebeplerinde (ör. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme), bu sebebin evlilik birliğini çekilmez kılması halinde boşanma kararı verilebilmektedir⁷. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi

⁶HATEMİ/ SEROZAN, s.205-206; KILIÇOĞLU, s.88; OŞAR ŞAHİN, s.15; ERDEM, s.98; OĞUZMAN/ DURAL, s.112; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.104; GÖK, s.1; UÇAR TOKGÖZ, Derya: “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s.2. “Bilindiği üzere, boşanma geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin sonradan ortaya çıkan ve yasada öngörülen bazı sebeplerle mahkeme kararıyla sona erdirilmesinin istenmesidir.” Y. HGK., 20.6.2019 E. 2017/2-2420, K. 2019/750. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁷OĞUZMAN/ DURAL, s.113; KILIÇOĞLU, s.91; ERDEM, s.99; FEYZİOĞLU, s.255-256; EROL, Yasemin: “Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma”, SÜHFD, 19(1), 2011,

için ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olması bir şart olarak aranmaktadır. Bu sebeple akıl hastalığı, nisbi bir boşanma sebebidir⁸.

Boşanma sebeplerine ilişkin özel ve genel boşanma sebebi ayrımının temelinde, özel bir olgunun gerçekleşmesinin aranıp aranmadığı yatmaktadır⁹. Özel boşanma sebebinde, kanunun özel olarak aradığı bir olgu bulunmakta ve ancak bu olgunun gerçekleşmesiyle boşanmak mümkün olmaktadır¹⁰. Örneğin, terk özel bir boşanma sebebidir çünkü ancak terk olgusunun gerçekleşmesi halinde boşanmak mümkün olabilmektedir. Genel boşanma sebebinde ise özel bir olgu aranmayıp, eşlerin evliliği devam ettirmesinin beklenemeyeceği herhangi bir durumun varlığı boşanmak için yeterli kabul edilmektedir¹¹. TMK m. 166’da düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebi, genel boşanma sebebi olarak kabul edilmekte; bunun dışındaki boşanma sebepleri ise özel boşanma sebebi olarak kabul edilmektedir¹². Bu ayrıma göre akıl hastalığı, özel bir boşanma sebebidir¹³.

s.121-122; GÖK, s.13; UÇAR TOKGÖZ, s.31. “Bir olay evlilik ilişkisi üzerindeki etkisine bakılmaksızın boşanma hakkını verebiliyorsa, mutlak boşanma sebebinden; boşanma sebebi olarak gösterilen olgunun açılmış davada ispat edilmesi boşanma kararı verilmesi için yeterli değilse nispi boşanma sebebinden söz edilir. Nispi boşanma sebeplerinde ispat edilen olgu veya olayın diğer eş için ortak hayatı çekilmez hâle getirip getirmediğinin de hâkimce araştırılması gerekir.” YHGK., 20.6.2019, E. 2017/2-2420, K. 2019/750. Kazancı Otomasyon (Erişim 25. 11. 2020)

⁸KILIÇOĞLU, s.91; ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s.674-675; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.117; EROL, s.122; GÖK, s.13; ERSÖZ, Oğuz: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Düzenlenen Boşanma Sebeplerine Genel Bakış” (Boşanma Sebepleri), The Journal of Social Science, 3(5), 2019, s.240.

⁹ KILIÇOĞLU, s.91; FEYZİOĞLU, s.254-255; EROL, s.121.

¹⁰ KILIÇOĞLU, s.91; FEYZİOĞLU, s.254-255.

¹¹ KILIÇOĞLU, s.91; FEYZİOĞLU, s.255.

¹² KILIÇOĞLU, s.91; ERDEM, s.98; UÇAR TOKGÖZ, s.31.

¹³KILIÇOĞLU, s.91; ERDEM, s.98; TEKİNAY, s.171; ÖZTAN, s.675; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.117; EROL, s.121; GÖK, s.16. “Zina, hayata kast, pek kötü veya

Boşanma sebepleri incelendiğinde bazıları için bir süre sınırı getirildiği görülmektedir. Örneğin zina sebebine dayalı boşanma davası açabilmek için sebebin öğrenilmesinden itibaren altı ay ve her halde zina eyleminden itibaren beş yıllık bir süre bulunmaktadır (TMK m. 161)¹⁴. Akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilmek için herhangi bir süre sınırı getirilmemiştir¹⁵. Dolayısıyla bu dava, akıl hastası olan eşiyle senelerce yaşamış eş tarafından da açılabilecektir¹⁶.

Bazı boşanma sebeplerinin gerçekleşmesi için kusur şartı aranmaktadır¹⁷. Örneğin zina sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için zina

onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı belirli olgulara dayandıklarından özel boşanma sebeplerini oluştururlar ve sınırlı sayıdadırlar. Buna karşılık, evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1-2) ile eşlerin anlaşması (m. 166/3) ve fiili ayrılık (m. 166/4) ise belli bir olguyu göstermeyen ve önceden belirlenemeyen nitelikte olduklarından genel boşanma nedenlerini oluştururlar.” YHGK., 20.6.2019, E. 2017/2-2420, K. 2019/750. Kazancı Otomasyon (Erişim 25. 11. 2020)

¹⁴KAYA, Berna Berfin: “Medeni Hukukta Zina”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ATÜSBE, Ankara, 2020, s.38; ÖZER, Safiye Vasfiye: “Evlilik Birliğinin Türk medeni Kanunu’nun 162. Maddesine Göre Sona Ermesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇAĞÜNİSBE, Mersin, 2020, s.20; ERSÖZ, Boşanma Sebepleri, s.234; ÇIRAK, Fatma: “Zina Sebebiyle Boşanma Davasında Hukuka Aykırı Deliller”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MAÜSBE, İstanbul, 2020, s.21.

¹⁵ARSEBÜK, Esat: Medeni Hukuk, C.2, Recep Usluoğlu Basımevi, Ankara 1940, s.746; GÖNENSAY, A. Samim: Medeni Hukuk, C.2, Ks.1, İ.Ü. Yayınları, İstanbul 1937, s.81-81; AŞICIOĞLU, Faruk: “Akıl Hastalığı Nedenli Boşanmalar ve Evliliğin Butlanı”, Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1994, s.40; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.117; EROL, s.134; OŞAR ŞAHİN, s.66.

¹⁶ Davanın açıldığı tarihte akıl hastalığının devam ediyor olması muhakkak ki şarttır. EROL, s.135.

¹⁷ OĞUZMAN, DURAL, s.113; ERDEM, s.99; DEMİRBAŞ, Ali: “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 2018, s.222.

eden eşin bu davranışı kusuruyla yapmış olması gerekmektedir¹⁸. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için, kusur şartı aranmamaktadır¹⁹. Kişinin akıl hastalığına yakalanmada kusurunun bulunup bulunmaması önem arz etmeyecektir.

2. Akıl Hastalığının Boşanma Sebebi Olarak Düzenlenme Nedeni

Evlenmekle eşler arasında evlilik birliği kurulur (TMK m. 185). Bu birlikten her bir eş için haklar ve yükümlülükler doğmaktadır. Özellikle anmak istediğimiz yükümlülük, eşlerin birbirlerine yardımcı olma yükümlülüğüdür (TMK m. 185/3). Bu yükümlülük eşlerden birinin hastalığında, ekonomik, psikolojik sorunlar yaşadığı anlarda, kısaca eşine hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyduğu anlarda önemini gösterir²⁰. Evliliğin sadece mutlulukları paylaşmak üzere kurulmadığı, zorluklar ve üzüntülerde de birlik gerektirdiği²¹ düşünülürse eşlerden birinin akıl hastası olması halinde bu durumun boşanma sebebi sayılabilmesi için gerekçeler incelenmeye değerdir.

Akıl hastalığı (evlenmeye engel olmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça) bir evlenme engelidir. Akıl hastalığını evlenme engeli olarak düzenleyen TMK m. 133'ün gerekçesine göre akıl hastalığı neslin sağlığı sebebiyle evlenme engeli oluşturabilecektir. Buna göre akıl hastalığının

¹⁸ KAYA, s.36; ÖZER, s.19; SAĞLAM, Rabia: “Zinanın Hukuk İçi ve Hukuk Dışı Soykütüğü”, İnÜHFD, 11(1), 2020, s.295; ERSÖZ, Boşanma Sebepleri, s.233; ÇIRAK, s.18.

¹⁹ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.117; ERDEM, s.99; VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Medenî Hukuku, C.2, 5. Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul 1965, s.211; OĞUZDOĞLU, H. Cahit: Aile Hukuku, C.2, Ks.1, Çankaya Matbaası, Ankara 1940, s.95.

²⁰ VELİDEDEOĞLU, s.213.

²¹ SCHWARZ, Andreas B.: Aile Hukuku, Cilt I, 2. Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946, s.150-151 (Çev. Bülent Davran)

boşanma sebebi sayılmasının bir gerekçesi olarak da neslin sağlığını gösterebiliriz. Akıl hastalığını boşanma sebebi olarak düzenleyen TMK m. 165'in gerekçesinde düzenleme sebebine yer verilmemiştir. Doktrinde; akıl hastalığı halinde, ailenin huzursuzluk yaşayacağı²², akıl hastası eşin doğan yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceği için bu durumda diğer eşten süresiz bir fedakârlık beklenemeyeceği²³ gibi nedenlerle akıl hastalığının boşanma sebebi olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁴. Fikrimizce de bu sebepler akıl hastalığının boşanma sebebi olarak sayılması için yeterlidir. Ayrıca kanunumuz zaten akıl hastalığını mutlak bir boşanma sebebi olarak saymayıp diğer eş için evlilik birliğinin çökmez hale gelmesi şartını aradığından, bu durumda artık evlilik birliğini ayakta tutmak için makul bir sebep de kalmayacaktır.

III. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASI AÇILABİLMESİ İÇİN ARANAN ŞARTLAR

A. Eşlerden Birinin Akıl Hastası Olması

1. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığının ne olduğu ve akıl hastalığının tespiti tıp biliminin konusudur²⁵. Akıl hastalığına dayalı açılmış bir boşanma davasında hâkim, ilgili

²² ARSEBÜK, s.744.

²³ VELİDEDEOĞLU, s.213.

²⁴ Akıl hastalığının boşanma sebebi olması elverişsizlik prensibinin bir gereğidir. Bu prensibe göre, eşlerden birinin bedensel veya ruhsal rahatsızlığı sebebiyle evlilikten doğan yükümlülükler yerine getirilemezse boşanmaya karar verilebilmelidir: SCHWARZ, s.139; ÖZTAN, s.675; AŞICIOĞLU, s.28; EROL, s.124-125; GÖK, s.14.

²⁵ “Akıl hastalığı ya da mental bozukluk, sıkıntı, bilişsel işlevlerin bozulması, atipik davranış ve/veya maladaptif davranış ile tanımlanan akıl sağlığı durumlarından birini ifade eder.” Kaynak: www.wikipedia.org. (Erişim: 02.02.2021)

kişinin akıl hastası olup olmadığı konusunda kendisi değerlendirme yapamayacak, resmi sağlık kurulundan rapor alması gerekecektir²⁶.

Özel boşanma sebebi olan akıl hastalığı ile evlenmeye engel teşkil eden akıl hastalığı düzenlemelerinde geçen akıl hastalığı kavramları aynıdır. Buna göre nasıl ki bir akıl hastalığı evlenmeye engel teşkil etmeyebiliyor, aynı şekilde boşanma sebebi de olmayabilir. Bu tür durumlarda akıl hastalığına dayalı boşanma kararı verilemezken²⁷, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanılabileceği savunulmaktadır²⁸. Akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma

²⁶ ÇALDAĞ, Coşkun: “Nişanın Sona Ermesinin Hüküm ve Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DÜSBE, Diyarbakır, 2019, s.18. “Davalının ileri sürülen rahatsızlığı hakkında resmi sağlık kurulu raporu alınmadan yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır.” Y. 2. HD., 04.06.2007, E. 2006/20233, K. 2007/9345, karar için bkz. İPEK, Ali İhsan: Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s.528. “Zeka geriliğinin akıl hastalığı sayılıp sayılmayacağı tabip mütalası ile belli olur. Teknik nitelikte bulunan bu konuda hâkimin takdir hakkı söz konusu değildir.” Y. 2. HD., 14.10.1991, 9470/12457, karar için bkz. ŞENER, Esat: Uygulamada ve Teoride Her Yönüyle Boşanma, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 1997, s.226. 6100 Sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu (HMK) m. 266: “Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. Ancak genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak görevlendirilemez.”

²⁷ “Davalının sara hastası olduğu anlaşılmaktadır. Eşlerden birinde bu hastalığın varlığı başlı başına bir boşanma sebebi değildir. Davalının hastalığının tedavisinden kaçındığına dair bir delil olmadığı gibi, alınan raporda ruhsal bakımdan evliliği, yürütebilecek yeterliğe sahip olduğu da belirlenmiştir.. O halde davanın reddi gerekirken..” Y. 2. HD., 15.06.2004, E.2004/4941, K.2004/7899, karar için bkz. HELVACI, İlhan: Türk Medeni Kanunu C.2, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s.125.

²⁸ ÖZTAN’a göre, “Akıl hastalığı dışında, bu hastalığa yakın olan alkolizm, uyuşturucu bağımlılığı, sara gibi durumları, tereddüt halinde TMK m. 165’e göre değil, evlilik birliğinin temelinden sarsılması halinin düzenlendiği 166. maddeye göre ele almak daha isabetlidir.” Ayrıca yazar, alkolizm ve ilaç bağımlılığı halleri ağır kişilik ve karakter bozukluklarıyla birlikte olursa akıl hastalığı kapsamında dâhil edilebileceği

davasında resmi sağlık kurulu raporuyla akıl hastalığının evlilik birliğinin devamı için sakınca oluşturup oluşturmadığı tespit edilecektir²⁹ (Bu inceleme ancak bu sebeple boşanma davası açılması halinde yapılabilir). Bununla birlikte akıl hastalığı eğer evlilik birliğinin devamında sakınca oluşturuyorsa bu durumun diğer eş için ortak hayatı çekilmez kılıp kılmadığı incelenecektir. Akıl hastalığı evlilik birliğinin devamı için sakınca oluşturmuyorsa bu durumda boşanma istemi TMK m. 166 gereği evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanılabilmelidir. Ancak Yargıtay bunu mümkün görmemektedir³⁰.

Özel boşanma sebebi olarak kanunumuzda hastalıklar açısından sadece akıl hastalığı düzenlenmiştir, bu sebeple akıl hastalığı dışında hiçbir hastalık özel boşanma sebebi oluşturmaz³¹.

2. Akıl Hastalığının Başlama Zamanı

Akıl hastalığının başlama zamanıyla ilgili önem arz edebilecek husus, evlenmenin gerçekleştiği anda akıl hastalığının bulunup bulunmamasıdır. Çünkü evlenmenin gerçekleştiği anda akıl hastalığı varsa bu durum evlenme için mutlak butlan sebebi oluşturmaktadır (TMK m. 145/3).

kanaatindedir. ÖZTAN, s.675-676. Benzer şekilde OŞAR ŞAHİN, s.64-65; UÇAR TOKGÖZ, s.46.

²⁹ “Bu sebeple vesayet dosyasının celbi ile Adli Tıp Kurumundan davalının hastalığının, ortak hayatın diğer eş yönünden çekilmez hale getirip getirmeyeceği, hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı hususlarında mütalaâ alınıp sonucuna göre karar verilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden hüküm tesisi doğru görülmemiştir.” Y. 2. HD., 10.3.2003, E. 2003/2052, K. 2003/3199. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

³⁰ Bkz. Bölüm III-C.

³¹ ARSEBÜK, s.744; OĞUZOĞLU, s.95; GÖNENSAY, s.80-81; TEKİNAY, s.229; KILIÇOĞLU, s.106; EROL, s.136; GÖK, s.68; OŞAR ŞAHİN, s.65.

Akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilmek için, akıl hastalığının başlama zamanıyla ilgili kanunumuzda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple evlilik birliği içerisinde akıl hastalığının var olması, bu sebebe dayanarak boşanma davası açabilmek için yeterli görülmelidir. Akıl hastalığı evlenmenin gerçekleştiği andan itibaren bulunuyorsa hem mutlak butlan davası açılabilir hem de bu sebebe dayalı boşanma davası açılabilir³².

³² GÖK, s.24; HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, 7. Bası, On iki levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s.120; VELİDEDEOĞLU, s.212; ÖZTAN, s.675; AŞICIOĞLU, s.38-39; KILIÇOĞLU, s.106; ERDEM, s.119-120; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.117; EROL, s.128; ÇALDAĞ, s.19; ERSÖZ, Boşanma Sebepleri, s.241; YAĞCIOĞLU, s. 966. “Davanın mutlak butlan olmadığı taktirde boşanma istemine ilişkin olduğu göz önüne alındığında; her ne kadar davalının evlilik tarihinden sonra akıl hastalığı sebebiyle kısıtlandığı sabit ise de evlenme töreni sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı veya evlenmeye engel derece akıl hastası olup olmadığı hususunda bir inceleme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, mahkemece, tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda ehliyetsiz olduğu iddia edilen kişiye ait askerlik belgeleri, tüm doktor raporları, hasta gözlem (müşahade) kâğıtları, film grafleri ve reçeteler eksiksiz getirtilerek davalının evlenme tarihinde sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı veya evlenmeye engel derece akıl hastası olup olmadığı hususunun Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan rapor alınmak suretiyle tespiti; bu doğrultuda mutlak butlan sebebi mevcutsa kamu düzeni düşüncesi ile herhangi bir süreye tabi olmayan bu davanın kabulü, aksi hâlde davalının ikinci kademe isteği olan boşanma davası yönünden delillerin değerlendirilmesi olmalıdır. HGK’unda yapılan görüşmeler sırasında otuz yıl süren bu evlilikte butlan davası açılmasının iyi niyet kuralları ile bağdaşmadığı, Anayasanın 90. maddesi hükmü dikkate alındığında Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin yok sayılamayacağı, bu sebeplerle direnme kararının onanması gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de bu görüşler Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir.” YHGK., 15.11.2018, E. 2017/2-2672, K. 2018/1717 Kazancı Otomasyon, (Erişim: 25. 11. 2020) “Davalı-davacı kadın tarafından açılan mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davası, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturur. Mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının tefrik edilerek sonucu beklendikten sonra boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz karar vermek gerekir.” YHGK., 13.5.2015, E. 2015/2-167, K. 2015/1328. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

B. Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi

Akıl hastalığı sebebine dayanarak boşanma kararı verilebilmesi için, akıl hastalığının diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getiriyor olması gerekir. Akıl hastası eşin, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirememesi büyük olasılıktır. Bununla birlikte akıl hastalığı sebebiyle diğer eş için rahatsız edici başkaca sonuçlar da ortaya çıkabilir. Örneğin akıl hastası eşin fiziksel veya sözlü olarak hukuka aykırı fiillerine maruz kalabilir, kalma ihtimali doğabilir³³.

Ortak hayatın çekilmez hale gelmesi subjektif bir değerlendirmedir³⁴. Akıl hastalığı sebebiyle ortaya çıkan davranışların süresi, sıklığı, ağırlığı gibi kriterler³⁵ ve diğer eş için subjektif durumlar da nazara alınarak ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediği araştırılacaktır. ÖZTAN, subjektif kriterlere örnek olarak *“davacı eşin sağlığı, yaşı, ruhi durumu, akıl hastası eşinin hareketlerine karşı reaksiyonu, evliliğin devam süresi, çocukların olup olmadığı, doğacak çocukların ruh sağlığı üzerindeki muhtemel tehlikelerinin derecesi ve ekonomik ilişkiler”* gibidurumları saymıştır³⁶.

Ortak hayatın, akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmadan önce çekilmez hale gelmesi ve dava sırasında bu çekilmezlik halinin sürmesi

³³ Schwarz, evlilik birliğinin çekilmez kılan hallere örnek olarak; şuurun tamamen yitirilmesi, hastalığın tezahürü olarak maddi tecavüzleri, hakaretleri saymaktadır. SCHWARZ, s.151. Velidedeoğlu, örnek olarak ayırt etme gücünün sürekli kaybının diğer eşin hayatını tehlikeye sokabilecek ve onun korku altında bulunmasına sebep olabilecek davranışların ya da akıl hastasının devamlı surette bir sağlık merkezinde kalma zorunluluğunun bulunması hallerini saymaktadır. VELİDEDEOĞLU, s.112.

³⁴ SCHWARZ, s.151. Köprülü ve kaneti, bu durumu karı koca arasında manevi birliğin yok olması olarak açıklar. KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.166. Aynı yönde GÖK, s.52.

³⁵ ÖZTAN, s.677. Benzer kriterler için bkz. KILIÇOĞLU, s.106; EROL, s.133-134; GÖK, s.54.

³⁶ ÖZTAN, s.677.

gerekir³⁷. Çünkü her dava açıldığı ana göre değerlendirilir. Çekilmezlik şartının sağlanıp sağlanmadığını hâkim takdir eder³⁸ ve bu husus her türlü delille ispatlanabilir³⁹.

C. Hastalığın İyileşmesine Olanak Bulunmadığının Resmî Sağlık Kurulu Raporuyla Tespit Edilmesi

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için eşin akıl hastalığının iyileşemez nitelikte olması ve bunun da resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmiş olması gerekmektedir⁴⁰. Öğretide, iyileşmenin ne kadar sürdüğü önem arz etmeksizin, akıl hastalığının iyileşebilir olması halinde bu sebebe dayalı boşanma davası açılmayacağı savunulmaktadır⁴¹. Kanaatimizce

³⁷ ÖZTAN, s.676; OŞAR ŞAHİN, s.65. “Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesi uyarınca, eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. Toplanan delillerle, davalının akıl hastalığının davacı eş için müşterek hayatı çekilmez hale getirdiği kanıtlanmamıştır. Davacının davasının reddi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.” Y. 2. HD., 29.4.2010, E. 2009/5912, K. 2010/8623 Kazancı Otomasyon (Erişim: 05. 11. 2020)

³⁸ ARSEBÜK, s.746; OĞUZOĞLU, s.95; GÖNENSAY, s.80-81; ÖZTAN, s.676; ERDEM, s.120; EROL, s.132-133; GÖK, s.53.

³⁹ TEKİNAY, s.232; MEYDAN, Nihat / YAPAL Fadime: Boşanma ve Mal Rejimi, Zigana Yayıncılık, İstanbul 2012, s.61; EROL, s.134; GÖK, s.55.

⁴⁰ Kişinin kısıtlanmış ve kendisine vasi tayin edilmiş olması akıl hastalığına dayalı boşanma davası açmak için yeterli değildir. “Davalıya vasi tayin edilmiş ise de, vesayet altına alınma ile ilgili raporun Türk Medeni Kanununun 165. maddesinde yazılı unsurları taşımadığı anlaşılmaktadır.” Y. 2. HD., 10.3.2003, E. 2003/2052, K. 2003/3199 Kazancı Otomasyon (Erişim: 05. 11. 2020)

⁴¹ TEKİNAY, s.229. “Dosya içerisinde bulunan, 24.11.2017 tarihli Adli Tıp Gözlem İhtisas Dairesinin raporunda davalı kadının tespit edilen kronisite kazanmış akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş yönünden çekilmez hale getireceği ve bu haliyle iyileşmesinin tıbben beklenmediği belirtilmiştir. Diğer yandan Adli Tıp 4.İhtisas Kurulunun 08.03.2018 tarihli sonuç raporunda davalı kadının akıl hastalığının ...ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirecek mahiyette olup, düzenli takip ve tedavi ile iyileşme beklenebileceği tıbbi kanaatine varıldığı belirtilmiştir. Gerçekleşen bu durum

akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasında, akıl hastası eşin iyileşme ihtimalini ve iyileşebilmek için öngörülen süreyi diğer eş açısından ortak hayatın çekilmezliği değerlendirmesinde nazara almak ve iyileşme ihtimalinin bulunmamasını bir şart olarak aramamak daha yerinde bir düzenleme olurdu. Özel şartların sağlanamaması halinde genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanılabilecek olması akıl hastalığı sebebiyle boşanma için aranan şartların doğuracağı olumsuz sonuçları bertaraf edecektir. Ne yazık ki bu ihtimali de Yargıtay ortadan kaldırmıştır. Yargıtay’a göre genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma kararı verilebilmesi için davalının az da olsa kusuru gerekmektedir, davalı akıl hastası eşin davranışları iradi olmadığından onun kusuru da bulunmamaktadır dolayısıyla bu durumda genel boşanma sebebine dayanarak boşanma davası açılmayacaktır⁴². Ancak evlilik birliğinin temelinden sarsılma sebebiyle boşanmayı düzenleyen kanun hükmü (TMK m.

karşısında davalı kadının hastalığının iyileşmesinin mümkün olup olmadığı konusunda raporlar arasında çelişki vardır..raporlar arasındaki çelişkinin Adli Tıp Genel Kurulunun görüşü alınmak suretiyle giderilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru değildir.” Y. 2. HD.,25.12.2018, E. 2018/6873, K. 2018/15347. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁴² “Davacı-davalı kadın Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı olarak boşanma davası açmıştır. Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi uyarınca boşanmaya karar verebilmek için, en azından davalının az da olsa kusurunun varlığının kanıtlanmış olması gerekir. Açıklandığı gibi, davalı-davacı koca akıl hastası olduğundan kendisine bir kusur yüklenemez. O halde, davacı-davalı kadının şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı davasının reddi gerekir.” Y. 2. HD., 6.7.2011, E. 2010/10647, K. 2011/11584. Kazancı Otomasyon, (Erişim: 25. 11. 2020) Aynı yönde Y. 2. HD., 19.3.2012, E. 2012/4532, K. 2012/6280. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); Y. 2. HD., 16.5.2011, E. 2010/7767, K. 2011/8474. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); Y. 2. HD., 29.11.2018, E. 2018/2532, K. 2018/13740. Kazancı Otomasyon. (Erişim: 25. 11. 2020); Y. 2. HD., 22.10.2015, E. 2015/5174, K. 2015/19178. Kazancı Otomasyon, (Erişim: 25. 11. 2020); Y. 2. HD., 27.11.2017, E. 2016/7685, K. 2017/13330. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

166) boşanmaya karar verilebilmesi için kusur şartını aramamaktadır⁴³. Akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya dair kanuni düzenlemede aranan şartlar ve Yargıtay’ın bu yorumu hakkaniyete aykırı durumlar ortaya çıkarabilecektir⁴⁴. Örneğin akıl hastalığının düzelmesine olanak var ancak düzelmesi çok uzun yıllar alacaksa veya akıl hastalığının düzelip düzelmeyeceğinin anlaşılabilmesi için çok uzun yıllar tedavi görülmesi gerekecekse bu durumda diğer eşin, akıl hastası eşle evli kalmak zorunda bırakılması kabul edilemez. Ayrıca bunun akıl hastası eşin kusurlu olmaması ile gerekçelendirilmesi yerinde değildir çünkü akıl hastalığına ilişkin özel hüküm olan TMK m.165 dahi kusur şartını aramamaktadır. Yargıtay, hastalığın tam düzelip düzelmeyeceğine uzun süreli tedavilerin sonucunda karar verilebileceği belirtilen raporun akıl hastalığına dayalı boşanma hükmü verebilmek için yeterli olmadığına karar vermiştir⁴⁵. Bu yorum sonucunda, tedavinin çok uzun sürmesi durumunda diğer eş bu süreye katlanmak zorunda kalacaktır. Kanaatimizce öğretide bu sebeple, hastalığın iyileşmesine olanak bulunmadığının kesinkes rapor edilmesi yerine kuvvetle muhtemel görülmesinin yeterli kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır⁴⁶.

Bizce TMK m. 165 hükmünün lafzı gereğinden fazla geniş biçimde formüle edilmiştir. Çünkü eMK da aranan en az üç yıl boyunca evliliğin devam etmesi şartı yeni kanunda aranmamış ve madde gerekçesinde ise “*Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz*

⁴³ EGGER, August: Aile Hukuku, Birinci Kısım Evlenme Hukuku, Kenan Matbaası, İstanbul 1943, (Çev. Tahir Çağa) s.182; FEYZİOĞLU, s.304; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.119; AKINTÜRK/ ATEŞ, s.241.

⁴⁴ Erdem, iyileşmenin çok uzun süre alacağı rapor edilmişse TMK m. 165’e göre boşanma davası açılmayacağı ancak genel boşanma sebebine başvurulabileceğini savunur: ERDEM, s.120. Öztan, akıl hastalığına yakın durumlarda genel boşanma sebebine başvurulabileceğini savunur: ÖZTAN, s.675-676.

⁴⁵ Y. 2. HD., 26.01.2006, E. 2005/15908, K. 2006/378, karar için bkz. İPEK, s.527.

⁴⁶ ÖZTAN, s.678.

hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle..” ifadesi yer almaktadır. Kanun maddesinin ruhunun tespitinde maddenin gerekçesi bize yol göstermektedir. Hastalığın iyileşmesine olanak bulunmaması durumunda geçecek olan üç yıl için, yerinde olarak, dayanılmaz hayat şartları altında uzun bir süre nitelendirmesi yapılırken hastalığın iyileşmesi için örneğin, on yıllık tedavinin gerektiği hatta on yıllık tedavi sonucunda ancak iyileşme imkânının olup olmadığının anlaşılabileceği durumlarda bu on yıl da pek tabii dayanılmaz hayat şartları altında ve dayanılmayacak kadar uzun bir süre olacaktır. Kısaca, hastalığın geçmesine olanak yoksa ifadesi, kanunun ruhu gereği, makul, kabul edilebilir, dayanılması beklenebilir bir süre içerisinde hastalığın iyileşmesine olanak yoksa şeklinde anlaşılmalıdır⁴⁷. Bununla birlikte evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için de hiçbir engel bizce bulunmamaktadır.

Akıl hastalığının iyileşmezliğine dair raporun resmi sağlık kurulundan alınması gerekir. Madde gerekçesine göre konunun önemine binaen bilirkişi raporuyla yetinilmekten kaçınılmıştır⁴⁸.

⁴⁷ Öğretide hükmün lafzının gereğinden fazla geniş biçimde formüle edildiği durumlarda örtülü kanun boşluğu kabul edilmektedir:KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip / HATEMİ Hüseyin / SEROZAN Rona / ARPACI Abdülkadir: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C.1, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017, s.615.

⁴⁸ “Türk Medeni Kanununun 409/2. maddesinde Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı iddiası halinde bu durumun ancak resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edileceği belirtilmiştir. Bu konuda davalı-karşı davacı kadının yeniden sevk edilerek resmi sağlık kurulu heyetinden oluşacak şekilde yeterli bir rapor alınıp delillerin birlikte değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yetersiz olan tek hekim raporuna itibar edilerek hüküm kurulması doğru olmamıştır.” Y. 2. HD., 8.12.2015, E. 2015/7159, K. 2015/23548. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Ayırt etme gücünün nisbi bir kavram olması kişiye eylem ve işleme göre değişmesi bu yönde en yetkili sağlık kurulundan, özellikle Adli tıp kurumundan rapor alınmasını da gerekli kılmaktadır.” Y.

Akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olmadığına dair raporun yargılama sırasında alınması gerekmektedir⁴⁹. Daha önceden rapor alınmış olsa da yeniden rapor istenmelidir⁵⁰. Çünkü kişinin dava esnasında akıl hastası olduğunun tespiti gerekmektedir⁵¹. Akıl hastalığının dönem dönem nüksetmesi halinde karşılaşılan geçici düzelmeler, iyileşme sayılmayacaktır⁵².

Son olarak belirtmek gerekir ki akıl hastalığına dayalı her boşanma davasında hâkimin davalının akıl hastası olup olmadığına dair inceleme yaptırması gerekmez. İleri sürülen iddia ve mevcut deliller bu incelemenin yapılmasını haklı kılmalıdır⁵³.

1. HD., 22.11.2005, E. 2005/12086, K. 2005/12334. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁴⁹ AŞICIOĞLU, s.37; EROL, s.131. Birden fazla rapor alınır ve bunlar arasında çelişki olursa bu çelişkinin giderilmesi gerekmektedir: Y. 2. HD., 25.12.2018, E. 2018/6873, K. 2018/15347. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁵⁰ EROL, s.131; GÖK, s.41. “Mahkemece bu konuda rapor alınmadığı gibi, mahkemenin kararında belirttiği İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin 01.12.2006 tarihli yazısı, davalının hastanede tedavi gördüğü 13.09.2004-12.10.2004 dönemine ait verilere dayanmaktadır. Bu yazı hüküm kurmaya yeterli değildir. Mahkemece yapılacak iş, davalıda bulunan akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirecek nitelikte olup olmadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığını resmi sağlık kurulu raporuyla tespit etmek, delilleri hep birlikte değerlendirip sonucu uyarınca karar vermekten ibarettir.” Y. 2. HD., 31.3.2008, E. 2007/6730, K. 2008/4453. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁵¹ ERSÖZ, Boşanma Sebepleri, s.241. Hâkim akıl hastalığını resen araştırır: EROL, s.133.

⁵² ARSEBÜK, s.745; EGGER, s.174.

⁵³ “Dosyada, davacının akli dengesinin bozuk olduğu yolunda hiçbir belge ve tanık beyanı yoktur..Eğer söylenen her söz muayene vesilesi yapılırsa, hasmın onuru ile oynamak imkanı, karşı tarafın eline verilmiş olur. Onun için ciddi görülmedikçe hâkimin bu yola gitmemesi gerekir.” Y. 2. HD., 30. 05. 1985, 2910/5270, karar için bkz. ŞENER, s.230.

IV. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASI VE SONUÇLARI BAKIMINDAN ÖZELLİK ARZ EDECEK NOKTALAR

A. Davayı Açabilecek Eş

TMK m. 165 hükmüne göre akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasını akıl hastası olmayan eş açabilecektir⁵⁴. Davanın açılabilmesi için kanun bir süre sınırı getirmemiştir⁵⁵. Dolayısıyla eşin, uzunca yıllar akıl hastası eşiyle yaşadıktan sonra bu sebebe dayanarak boşanma davası açması mümkün olacak ve hakkın kötüye kullanılması sayılmayacaktır. Dava akıl hastalığına dayalı boşanma davası olmalıdır. Zira daha önce de belirttiğimiz ve yerinde bulmadığımız içtihat gereği Yargıtay, akıl hastası eşe karşı genel sebebe dayanarak açılan boşanma davalarını reddetmektedir.

Akıl hastalığına dayalı boşanma davasını açabilecek eşin, eşinin akıl hastalığının başlaması veya ilerlemesinde kusurunun bulunup bulunmaması inceleme konusu yapılmaz. Ancak öğretide davacının, davalı olan akıl hastası eşinin akıl hastalığına yakalanması veya ilerlemesinde kusurunun bulunması halinde hakkın kötüye kullanılması yönünde incelemesi yapılacağı ve bu durumun itiraz teşkil edebileceği görüşü⁵⁶ bizce de haklı olarak savunulmaktadır.

Akıl hastası olan eş akıl hastalığı sebebine dayanarak boşanma davası açabilir mi? TMK m. 165'in açık ifadesine göre; akıl hastası eşin, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açabilmesi mümkün değildir. Çünkü kanun akıl hastası olmayan eşin davayı açabileceğine işaret etmektedir. Bu durumda akıl

⁵⁴ ÖZTAN, s.676; KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.166; EROL, s.137; GÖK, s.42; YAĞCIOĞLU, s. 974.

⁵⁵ ARSEBÜK, s.746.

⁵⁶ ÖZTAN, s.677; AŞICIOĞLU, s.40.

hastası eşin başka sebebe dayanarak boşanma davası açıp açamayacağını incelemek gerekir. Boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır⁵⁷. Dolayısıyla hakkın kullanılıp kullanılmayacağına hak sahibinin bizzat karar vermesi gerekir. Akıl hastası eş ayırt etme gücünden sürekli yoksun değilse bu kararı pekâlâ kendisi verebilecektir⁵⁸. Ancak akıl hastalığı, ayırt etme gücünü sürekli kaldırıyorsa bu kararı kendisi veremeyecektir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda temsil yasağı olduğu için bu kararı yasal temsilcisi de veremeyecek ve bu örnekteki akıl hastası hiçbir zaman boşanma davası açamayacaktır. Bu durumda hakkaniyete aykırı sonuçlar doğabilir. Örneğin akıl hastası eş, kendisine fiziksel şiddet uygulayan, sadakat yükümüne uymayan eşinden boşanamayacaktır. Böylesi hakkaniyete aykırı sonuçları önlemek için akıl hastasının boşanma davası açamayacağı hallerde yasal temsilcisinin onun adına boşanma davası açabileceği öğretide haklı olarak kabul edilmektedir⁵⁹.

⁵⁷ HATEMİ/ SEROZAN, s.209; DURAI/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.129; ERSÖZ, Oğuz, Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma (Zina), Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2018, s.159.

⁵⁸ Ayırt etme gücünün varlığının tespitinde gerçekleştirilecek işlemin türü ve niteliği belirleyici olacaktır: AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK Turgut/ ATEŞ Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, C.1, Yenilenmiş 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2018, s.289; ÇALDAĞ, s.11; ERKAN, Vehbi Umut / YÜCER İpek: “Ayırt Etme Gücü”, AÜHFD, 60(3), 2011, s.494 vd. “Davacı-karşılık davalı tarafından açılmış olan boşanma davası, Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesinde yer alan evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanmaktadır. Davacı-karşılık davalının Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereğince kısıtlanmış olması, belirtilen sebebe dayanarak boşanma davası açmasına ve koşulları gerçekleştiğinde bu çerçevede boşanma kararı verilmesine engel değildir. Böyle bir davada davacıda mevcut olduğu belirlenen akıl hastalığının evlenmeye engel nitelikte olup olmadığının araştırılmasına da lüzum bulunmamaktadır.” Y. 2. HD., 13.10.2010, E. 2009/14611, K. 2010/16806. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁵⁹ VELİDEDEOĞLU, s.233 dn. (3); FEYZİOĞLU, s.352-353; KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.181; ERDEM, s.151; AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ Derya: Aile Hukuku, 21. Bası, C.2, Beta Yayınevi, 2019, s.278; AÇIKGÖZ, Aslı: Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, Oniki Levha

Her iki eşin akıl hastalığına yakalanması halinde durum ne olacaktır? Akıl hastalığı, ayırt etme gücünü sürekli kaldırmayan eş akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilecektir. Akıl hastalığı, ayırt etme gücünü sürekli kaldıran eşin yasal temsilcisinin de bu sebebe dayanarak diğer eş aleyhine boşanma davası açabileceği kabul edilmelidir⁶⁰. Ayrıca her iki eşin akıl hastası olup ayırt etme güçlerinden de sürekli yoksun oldukları durumda her iki eşin yasal temsilcisine akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açma imkânı bir önceki paragraftaki gerekçeyle tanınmalıdır⁶¹.

B. Davalı Akıl Hastası Eşin Dava Ehliyeti

Akıl hastalığına dayalı boşanma davasında davalının, kendisini gereği gibi savunabilecek bir yeteneğe sahip olup olmadığı araştırılmalıdır⁶². Eğer bu

Yayincılık, İstanbul 2017, s.270; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s.130-131; Yargıtay birçok kararında yasal temsilcinin boşanma davası açabileceğini kabul etmiştir. Kararlar için bkz. Y. 2. HD., 15.3.2013, E. 2012/6687, K. 2013/7025. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); YHGK., 15.11.2018, E. 2017/2-2672, K. 2018/1717. Kazancı Otomasyon, (Erişim 25. 10. 2020); Y. 2. HD., 3.10.2005, E. 2005/11977, K. 2005/14370. Kazancı Otomasyon (Erişim 25. 10. 2020); Y. 2. HD., 25.3.2013, E. 2012/22294, K. 2013/7993. Kazancı Otomasyon (Erişim: 05. 11. 2020) Yargıtay'ın aksi yönde kararı da bulunmaktadır. “Şahsa bağlı haklardan olan bir boşanma davasını vasinin açıp yönetmeğe yetkisi olmadığı düşünülmeden kabulü ve boşanmaya karar verilmesi yolsuzdur.” Y. 2. HD., 15.9.1966, 4619/4428, karar ve eleştirisi için bkz. FEYZİOĞLU, s.301.

⁶⁰ Bu ihtimalde çekilmezlik unsurunun yokluğu nedeniyle akıl hastası eşin boşanma davası açamayacağına dair görüş için bkz. GÖK, s.42.

⁶¹ YHGK hem davacının hem davalının akıl hastası olduğu bir uyuşmazlıkta, yasal temsilci tarafından butlan ve boşanma davalarının açılmasını mümkün görmüştür. YHGK., 15.11.2018, E. 2017/2-2672, K. 2018/1717. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁶² TEKİNAY, s.232. Bu araştırmanın bir ön sorun teşkil edecektir: EROL, s.140; GÖK, s.93. “Dava boşanma istemine ilişkin olup, davalı-karşı davacı kadının ruhsal rahatsızlığı ileri sürülmüş ve bu iddia dosya arasındaki bir kısım delille de doğrulanmıştır. Bu durumda davalı-karşı davacı kadının vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması ve bu hususun bir ön sorun sayılarak sonucuna

yeteneğe sahip olmadığı anlaşılırsa hâkim, mevcut bir kısıtlılık ve vasi tayini kararı yoksa, davalıya vasi atanması için durumu sulh hukuk mahkemesine bildirmeli ve bekletici mesele yapmalıdır⁶³. Akıl hastalığına dayalı boşanma

kadar yargılamanın bekletilmesi gerekir. Yetersiz olan tek hekim raporuna itibar edilerek hüküm kurulması doğru olmamıştır.” Y. 2. HD., 8.12.2015, E. 2015/7159, K. 2015/23548. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); Y. HGK., E. 2000/2-1162, K. 2000/1257. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁶³ AŞICIOĞLU, s.40; KÖPRÜLÜ/ KANETİ, s.166; GÖK, s.94-95; TEKİNAY, s.232; KESKİN, Alper: Boşanma Davaları, 1. Cilt, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s.55; KÖSEOĞLU, Bilâl / KOCAAĞA Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, TBB Yayınları, Ankara 2009, s.40; KIRMIZI, Mustafa: Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları, Bilge Yayınevi, Ankara 2018, s.60. “Davalının akıl hastası olup olmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi, akıl hastası olduğunun anlaşılması durumunda davalıya vasi atanması konusunda vesayet makamına bildirimde bulunulması vesayet makamı tarafından atanacak olan vasiye davanın yöneltilmesi gerekirken..” Y. 2. HD., 07.06.2007, E. 2006/20487, K. 2007/9650, karar için bkz. İPEK, s.528. “Dava ve taraf ehliyeti kamu düzenine ilişkin olup mahkemelerce resen gözönünde tutulur.” ŞENER, s.226. “Dava, akıl hastalığı (TMK m. 165) sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasıdır. Yargılama sırasında davalı kadın hakkında aldırılan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinden alınan 21.4.2011 tarihli raporuyla davalı kadına atipik psikoz tanısı konulmuş, davalı kadının akıl hastalığı olduğu, medeni hakları kullanamayacağı, vesayet altına alınmasının uygun olduğu ve mevcut hali ile ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getireceği belirtilmiştir. Bu rapor üzerine davalı kadın Sulh hukuk Mahkemesi'nin 2011/687 esas ve 2011/1234 karar sayılı ilamı ile Türk Medeni Kanununun 405. maddesi gereği kısıtlanmıştır.” Y. 2. HD., 6.6.2016, E. 2016/10469, K. 2016/11088. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Dava ve taraf ehliyeti kamu düzenine ilişkin olup, mahkemelerce doğrudan doğruya gözönünde tutulur. Davada davacının ruhsal rahatsızlığı ileri sürülmüş ve bu iddia dosya arasındaki bir kısım delil ile doğrulanmış bulunmasına göre mahkemece yapılacak iş, Medeni Kanunun 355 ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 42. maddeleri uyarınca Sulh Mahkemesine yazı yazılması davacının vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması ve bu hususun bir ön mesele sayılması, gerekirse Medeni Kanunun 405/8. maddesi uyarınca işlem yapılması ve sonucuna kadar yargılamanın bekletilmesinden ibarettir.” YHGK., 11.10.2000, E. 2000/2-1162, K. 2000/1257. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Mahkemece bu husus bekletici mesele yapılarak davalı-karşı davacı kadının kısıtlanmasının gerektirecek bir durumun varlığının tespiti konusunda vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunması veya kendiliğinden bu konuda davalı-karşı davacı kadının yeniden sevk edilerek resmi sağlık kurulu heyetinden oluşacak şekilde yeterli bir rapor alınıp delillerin birlikte değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken..” Y. 2.

davası açılır açılmaz davalı eş için kısıtlanma kararı alınması söz konusu değildir⁶⁴. Vasi atandıktan sonra yargılamaya ilişkin işlemlerin vasi aracılığıyla yürütülmesi zorunludur⁶⁵. Eğer eş, akıl hastası eşin vasisi ise, boşanma davasında akıl hastası eşe kayyım tayin edilmelidir⁶⁶.

Akıl hastası eş, sürekli ayırt etme gücünden yoksun olması halinde davayı kabul beyanında bulunamayacak, yasal temsilcisinin de bu beyanda bulunmaya yetkisi olmadığı için akıl hastalığına dayalı davanın anlaşmalı boşanma haline dönmesi mümkün olmayacaktır⁶⁷.

HD., 8.12.2015, E. 2015/7159, K. 2015/23548. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁶⁴ “Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılır açılmaz davalının hacri yoluna gidilmesi ve akıl hatalığı sebebiyle açılacak her davanın mutlaka davalıya değil, davalının kanuni mümessiline tevcihi gerekeceği düşüncesi doğru olmaz. Belki de akıl hastalığı dava sırasında sabit görülürse o zaman davanın kanuni mümessile huzuriyle devamı zarureti ortaya çıkar.” Y. 2. HD., 18.5.1967, 2551/2529, karar için bkz. FEYZİOĞLU, s.299.

⁶⁵ Y. 2. HD., 15.9.1975, 975-6688/6735, karar için bkz. TEKİNAY, s.232 dn. 9. “Davalının, akıl hastalığından hastanede tedavi altında bulunduğu anlaşıldığı hallerde, kendisine (usulen bir vasi tayin) edilip edilmediği araştırılmadan tebligatın adına çıkartılması ve gıyap tebliğ kağıdı beyaniyle tebliğ edilmedem iade olunduğu halde gıyabında duruşma icrasiyle boşanmaya karar verilmesi yolsuzdur.” Y. 2 HD., 22.12.1969, 6128/5803, karar için bkz. FEYZİOĞLU, s.300. “Akıl hastalığına dayalı davalarda bile husumetin doğrudan doğruya davalı eşe yöneltilmesi, vasiye tebligat yapılması gerekir.” Y. 2. HD., 16.9.1975, 1975/6688-6735, karar için bkz. OY, Osman: Boşanma, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, s.94. Dava akıl hastası eşe açılmalı, kanuni temsilci onu temsilen davayı yürütmelidir. EROL, s.140; GÖK, s.92. Yasal temsilci TMK m. 462/8’e göre vesayet makamından izin almadıkça davalıyı mahkemede temsil edemeyecektir: FEYZİOĞLU, s.301 dn. 125; EROL, s.140. “Sulh hâkiminden izin almadıkça vasi, kısıtlıyı temsilen duruşmalara devam edemez.” Y. 2. HD., 26.3.1971, 1938/1864, karar için bkz. ŞENER, s.233-234. Vasiye bu durumda izin verilmesi zorunludur çünkü davalı konumundadır ve izin verilmemesi halinde kısıtlının hiçbir menfaati doğmayacaktır. GÖK, s.93.

⁶⁶ ÖZTAN, s.678; ERDEM, s.151.

⁶⁷ KESKİN, s.56. Akıl hastasının aleyhine olmamak koşuluyla boşanmanın ferî sonuçları bakımından kanuni temsilcinin davacıyla sözleşme yapabileceği

C. Boşanmanın Sonuçları Bakımından Özellik Arz Edebilecek Noktalar

Boşanma kararının verilmesi ile evlilik birliği sona ermiş olmaktadır. Bu durumda evlilik birliği ile ortaya çıkan kurumların ve durumların birçoğu ile ilgili düzenleme yapılması gerekliliği doğmaktadır. Bunlardan akıl hastalığına dayalı boşanma durumunda özellik arz edenler; tazminat, nafaka, çocukların velayeti halleridir. Bu durumlara ilişkin kararların bazıları re'sen alınırken bazıları talep üzerine alınmaktadır⁶⁸. Ayrıca dava açma hakkı bakımından da akıl hastalığına dayalı boşanma durumunda bazı özellikler ortaya çıkmaktadır.

1. Dava Açma Hakkı

Boşanma davası açma hakkı münhasıran şahsa bağlı bir haktır⁶⁹. Bu sebeple sadece eşler birbirlerine karşı bu davayı açabileceklerdir⁷⁰. Dava devam

savunulmaktadır. GÖK, s.104. *“Davacı koca tarafından evlilik birliğinin temelinden sarsıldığından bahisle açılan davada davalı kadının vesayet altına alınarak kısıtlandığı ve duruşmaların velayeti altına konulan babası tarafından sürdürüldüğü anlaşılmıştır. Mahkemece, tarafların anlaşmaları üzerine Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi gereğince boşanmalarına karar verilmiştir. Hâkim huzurunda vasinin iradesine boşanma doğrultusunda açıklamış olması, boşanma isteğinin şahsa bağlı haklardan olması sebebiyle sonuç doğurmaz.”* Y. 2. HD., 31.10.2007, E. 2007/12680, K. 2007/14604. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) *“Toplanan delillerden davacının akıl hastalığı sebebiyle vesayet altına alındığı anlaşılmaktadır. Hâkim huzurunda vasinin iradesini boşanma doğrultusunda açıklamış olması, boşanma isteğinin şahsa bağlı haklardan olması sebebiyle sonuç doğurmaz. Asilin dinlenme olanağı da yoktur.”* Y. 2. HD., 12.1.2005, E. 2004/16916, K. 2005/363. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁶⁸ DEMİRBAŞ, s.219; DOĞAN, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 35(1), 2015, s.6.

⁶⁹ HATEMİ/ SEROZAN, s.209; Erol, s.137.

⁷⁰ EROL, s.137.

ederken eşlerden birinin ölümü halinde dava hakkı mirasçılara geçmeyecektir⁷¹. Akıl hastalığına dayalı boşanma davası kusura dayanmadığı için TMK m. 181/2, burada uygulama alanı bulmayacak, ölen eşin mirasçıları boşanma davasına devam edemeyecektir⁷².

2. Tazminatlar

Boşanmanın sonuçlarından tazminatı düzenleyen TMK m. 174'e göre maddi ve manevi tazminata hükmedilebilmesi için kusurun varlığı aranmaktadır. Akıl hastalığına dayalı açılan boşanma davasında, davalı akıl hastasının kusurundan bahsedilemeyeceği için onun aleyhine maddi veya manevi tazminata hükmolunamayacaktır⁷³. Ancak Kanaatimizce TBK m. 65 burada kıyasen uygulanabilmelidir. Örneğin akıl hastalığına yakalanmış ve maddi durumu hayli yüksek olan eş, sorumluluğun diğer şartları mevcutsa ve

⁷¹ EROL, s.137.

⁷² EROL, s.137. TMK m. 181/1: "Boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, kaybederler." TMK m. 181/2: "Boşanma davası devam ederken, ölen eşin mirasçılarından birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması hâlinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır."

⁷³EROL, s.142; FEYZİOĞLU, s.317; GÖK, s.110-111. "Akıl hastalığı sebebiyle kendisine vasi atanan davalı kadının davranışları iradi olmadığına göre, kusurundan söz edilemeyeceği halde; davalı kadının kusurundan bahsedilerek ve davacı erkek tam kusurlu olduğu halde, erkek lehine maddi ve manevi tazminata (TMK m.174/1-2) hükmedilmesi doğru görülmemiştir."Y. 2. HD., 15.5.2018, E. 2018/2559, K. 2018/6246. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) "Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu bulunmadığından davacı kocaya kusur yüklenemez. Boşanmaya neden olan olaylarda kusuru bulunmayan eş aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmolunamaz." Y. 2. HD., 8.9.2014, E. 2014/14371, K. 2014/16602. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) Aynı yönde: Y. 2. HD., 25.3.2013, E. 2012/22294, K. 2013/7993. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); YHGK., 20.2.2008, E. 2008/2-131, K. 2008/152. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

hakkaniyet de gerektiriyorsa, TBK m. 65 hükmüne kıyasen diğer eşe maddi ve manevi tazminat vermekle yükümü tutulmalıdır.

Akıl hastası eşin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabilmesi için özellik arz eden bir durum bulunmamaktadır. Ancak onun dava ehliyetinin bulunmaması halinde yasal temsilcisi bu taleplerde bulunabilecektir⁷⁴.

⁷⁴ GÖK, s.111. “Açıklandığı gibi, davalı-davacı koca akıl hastası olduğundan kendisine bir kusur yüklenemez. O halde, davacı-davalı kadının şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı davasının reddi gerekir. Toplanan delillerden, davacı-davalı kadının kocasına fiziksel şiddet uyguladığı ve boşanmaya sebep olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Toplanan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda tazminat isteyen davalı-davacı kocanın ağır ya da eşit kusurlu olmadığı, bu olayların kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları dikkate alınarak davalı-davacı koca yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir.” Y. 2. HD., 6.7.2011, E. 2010/10647, K. 2011/11584. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Akıl hastalığına dayalı bir boşanma davası da bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, birleşen boşanma davasının reddine karar vermek gerekir. Ayrıca, eşine şiddet uygulayan, tehdit eden kocanın kusurlu bulunması nedeniyle kadın lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekir.” Y. 2. HD., 19.3.2012, E. 2012/4532, K. 2012/6280. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Akıl hastası olan davalı kadının davranışları iradi olmadığına göre, kusurundan söz edilemez. Buna karşın hastanede yattığı süreçte eşiyle ilgilenmeyen, onu arayıp sormayan davalı erkeğin boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurludur. Boşanmaya sebep olan olaylarda davacı erkek tam kusurludur. Gerçekleşen kusurlu davranışlar aynı zamanda kadının kişilik haklarına saldırı teşkil eder niteliktedir. Açıklanan sebeplerle davalı kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.” Y. 2. HD., 15.5.2018, E. 2018/2559, K. 2018/6246. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Davalı-karşı davacı kadının akıl hastası olması nedeniyle kusur yüklenemeyeceğinden hasta olan eşi ile ilgilenmeyip babasının evine bırakan davacı-karşı davalı erkeğin boşanmaya sebep olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Kusurlu davranışlar kadının kişilik haklarına saldırı niteliği taşımaktadır. Türk Medeni Kanununun 174/1-2. maddesi koşulları kadın yararına oluşmuştur. Bu duruma göre davalı-karşı davacı kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.” Y. 2. HD., 27.11.2017, E. 2016/7685, K. 2017/13330. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Akıl hastalığının yıllardan

3. Nafakalar

TMK m. 175/2 gereği yoksulluk nafakasında nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Kusurdan şartından bağımsız bir şekilde düzenlendiği için şartları varsa akıl hastası aleyhine de yoksulluk nafakasına hükmedilebilir⁷⁵. Eşlerin, velayeti kendilerine verilmeyen çocuklarının giderlerine katılmak için hükmedilen tedbir ve iştirak nafakaları için de kusur şartı aranmadığından akıl hastası için durum özellik arz etmemektedir⁷⁶. Akıl hastasının yukarıda sayılan nafakaları, ilgili talebin şartları sağlanmak koşuluyla, talep edebilmesi açısından da özellik arz eden bir durum bulunmamaktadır⁷⁷.

beri süre geldiği sabit olup, davacı-davalının ayırt etme gücü bulunmamaktadır. Ayırt etme gücü bulunmayan kısıtlının davranışlarının iradi olduğu da kabul edilemez ve bu sebeple kendisine kusur yüklenemez. O halde eşini, raporlu deli, şerefsiz, aptal, vs. diyerek aşağılayan davalı-davacı kadın tamamen kusurludur. Davacı-davalı koca yararına maddi ve manevi tazminata hükmolunması gerekir.” Y. 2. HD., 18.2.2014, E. 2014/2041, K. 2014/3138. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁷⁵ Y. 2. HD., 20.11.2006, E. 2006/8400, K. 2006/15960. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

⁷⁶ GÖK, s.100; EROL, s.144.

⁷⁷ GÖK, s.108. “Akıl hastası olan davalı kadının davranışları iradi olmadığına göre, kusurundan söz edilemez. Buna karşın hastanede yattığı süreçte eşiyle ilgilenmeyen, onu arayıp sormayan davalı erkeğin boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurludur. Mahkemece davalı kadının tam kusurlu kabul edilmesi hatalıdır. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Olayların meydana gelmesinde kusuru bulunmayan, herhangi bir geliri ve malvarlığı bulunmayan, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan davalı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekir.” Y. 2. HD., 15.5.2018, E. 2018/2559, K. 2018/6246. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020) “Akıl hastasının, hastalığı sebebiyle davranışları kusurlu davranış olarak kabul edilemez ve diğer şartlar da mevcutsa lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir.” Y. 2. HD., 12.6.1998, E. 1998/5943, K. 1998/7456. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020); Y. 2. HD., 20.11.2006, E. 2006/9141, K. 2006/15924. Kazancı Otomasyon (Erişim: 25. 11. 2020)

4. Çocukların Velayeti

TMK m. 336/1 gereği “evlilik devam ettiği sürece eşler velayeti birlikte kullanır”⁷⁸. Boşanma halinde hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (m. 336/2)⁷⁹. Eşlerden birinin akıl hastası olması gerçeği karşısında velayetin akıl hastası olan eşe bırakılmamasının daha uygun olacağı savunulmaktadır⁸⁰. Bizce de bu durum somut olayın diğer tüm koşullarıyla birlikte göz önünde tutulmalıdır. Burada incelenmesi gereken husus akıl hastası eşin akıl hastalığının velayet görevinin gereği gibi yerine getirmesine engel olup olmadığıdır. Bu durum velayet görevinin gereği gibi yerine getirmesini engellerse velayet hakkının akıl hastası eşe verilmesi mümkün değildir. Çünkü bu durum TMK m. 348/2 gereği mevcut velayet hakkının kaldırılması için bir sebeptir.

VI. SONUÇ

Akıl hastalığı, nisbi, özel, kusura dayanmayan bir boşanma sebebidir. Bu sebebe dayalı boşanma davası açabilmek için herhangi bir süre sınırlaması bulunmamaktadır. Eski Medeni Kanun’da akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilmek için hastalığın üç yıl sürmesine dair aranan şartın Türk Medeni Kanunu’nda kaldırılmış olması esaslı bir değişikliktir. Türk Medeni Kanunu ile yapılan bir diğer değişiklik, akıl hastalığının tespitinde bilirkişi raporu aramak yerine resmi sağlık kurulu raporunun aranıyor olmasıdır.

Eşlerin yardım ve dayanışma yükümlülüğü karşısında akıl hastalığına dayanarak boşanmayı gerekçelendirmek gerekecektir. Buna gerekçe olarak; akıl

⁷⁸ ÖZER TAŞKIN, Özden: “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, AndHD, 6(1), 2020, s.242.

⁷⁹ ÖZER TAŞKIN, s.244.

⁸⁰ EROL, s.143; GÖK, s.115; ÖZER TAŞKIN, s.256.

hastalığı halinde, ailenin huzursuzluk yaşayacağı, akıl hastası eşin doğan yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceği ve diğer eşten süresiz bir fedakârlık beklenemeyeceği gibi nedenler sayılabilecektir.

Akıl hastalığının ne olduğu ve akıl hastalığının tespiti tıp biliminin konusudur. Akıl hastalığına dayalı açılmış bir boşanma davasında hâkim, ilgili kişinin akıl hastası olup olmadığı konusunda kendisi değerlendirme yapamayacak, resmi sağlık kurulundan rapor alması gerekecektir. Resmi sağlık kurulundan alınacak rapor iki hususa açıklık getirecektir. Birincisi akıl hastalığının varlığı veya yokluğu, ikincisi akıl hastalığı varsa bunun iyileşmesinin mümkün olup olmayacağıdır. Akıl hastalığının varlığı ve iyileşemezliğine dair rapor verilmesi bu sebebe dayalı boşanma kararı verilebilmesi için şarttır.

Akıl hastalığının başlama zamanı önemli değildir. Önemli olan davanın açıldığı an ve yargılama anında kişinin akıl hastası olmasıdır. Akıl hastalığı evlenmeden önce mevcutsa bu durumda hem butlan hem de boşanma davası açılabilecektir. Akıl hastalığına dayalı boşanma davasını akıl hastası olmayan eş açabilecektir. Davanın açılması doğrudan diğer eşe vasi tayinini gerektirmeyecektir. Kendisini davada temsil edebilme yeteneği araştırılacak, bu yeteneğe sahip olmadığına kanaat getirilirse sulh hukuk mahkemesine başvurularak ilgili kişi için kısıtlılık kararı alınması ve vasi tayin edilmesi sağlanacaktır. Vasinin tayiniyle birlikte artık davayı takip yetkisi vaside olacaktır.

Akıl hastası olmayan eş, sürekli ayırt etme gücünden yoksun değilse boşanma davası açabilecektir. Ancak bu davanın sebebi, diğer eş de akıl hastası değilse, akıl hastalığı olmayacak, kanunda boşanma sebepleri arasında sayılan

ve olayda şartı gerçekleşen herhangi bir sebep olabilecektir. Ancak akıl hastası eş, sürekli ayırt etme gücünden yoksunsa ve hakkaniyete gerektiriyorsa onun yerine bu davayı kanuni temsilcisi açabilecektir. Akıl hastası eşin kusuru olmayacağı için onun aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmedilemeyecek, nafaka açısından durum özellik arz etmeyecektir. Akıl hastası eş, şartları varsa eşinden maddi, manevi tazminat ve nafaka talep edebilecektir.

Akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi bu sebebe dayalı boşanma davası açmak için şarttır. Ancak çok uzun yıllar tedavi olmakla bu hastalığın iyileşebileceği yada iyileşme şansının olup olmadığının bu tedaviler sonucu belli olabileceği durumlarda da bizce akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açmak mümkündür. Bununla birlikte genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılma sebebine dayanılmasının önünde de bizce herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Yargıtay bu tür durumlarda her iki sebebe dayanarak da boşanmanın mümkün olamayacağına hükmetmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Aslı: Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: Aile Hukuku, C.2, 21. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2019.
- AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, C.1, Yenilenmiş 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2018.
- ARSEBÜK, Esat: Medenî Hukuk, C. II, Recep Usluoğlu Basımevi, Ankara 1940.
- AŞICIOĞLU, Faruk: “Akıl Hastalığı Nedenli Boşanmalar ve Evliliğin Butlanı”, Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1994.
- ÇALDAĞ, Coşkun: “Nişanın Sona Ermesinin Hüküm ve Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DÜSBE, Diyarbakır 2019.
- ÇIRAK, Fatma: “Zina Sebebiyle Boşanma Davasında Hukuka Aykırı Deliller”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MAÜSBE, İstanbul 2020.
- DEMİRBAŞ, Ali: “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 2018, s.219-235.
- DOĞAN, İzzet: “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 35(1), 2015, s.59-95.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, C.3, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019.
- EGGER, August: Aile Hukuku, Birinci Kısım Evlenme Hukuku, Kenan Matbaası, İstanbul 1943, Çev. Tahir Çağa.
- ERDEM, Mehmet: Aile Hukuku, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.
- ERKAN, Vehbi Umut/ YÜCER, İpek: “Ayırt Etme Gücü”, AÜHFD, 60(3), 2011, s.485-522.
- ERSÖZ, Oğuz: Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma, 1. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2018.

- ERSÖZ, Oğuz: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Düzenlenen Boşanma Sebeplerine Genel Bakış”, TheJournal of SocialScience, 3(5), 2019, s.230-247.
- EROL, Yasemin: “Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma”, SÜHFD, 19(1), 2011, s.119-149.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986.
- GÖK, Abdullah: “Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK. m. 133)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, 1995.
- GÖNENSAY, A. Samim: Medenî Hukuk, C.2, K. 1, İ.Ü. Yayınları, İstanbul, 1937.
- HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona: Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, 7. Bası, On iki levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- HELVACI, İlhan: Gerekçeli, Karşılaştırmalı, İçtihatlı, Notlu Türk Medeni Kanunu, C.2, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- İPEK, Ali İhsan: Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- KAYA, Berna Berfin: “Medeni Hukukta Zina”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ATÜSBE, Ankara, 2020.
- KESKİN, Alper: Boşanma Davaları, 1. Cilt, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.
- KIRMIZI, Mustafa: Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları, 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2018.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/ HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C.1, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017.
- KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim: Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

- KÖSEOĞLU, Bilâl/ KOCAAĞA, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, TBB Yayınları, Ankara, 2009.
- MEYDAN, Nihat/ YAPAL, Fadime: Boşanma ve Mal Rejimi, 1. Baskı, Zigana Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- OĞUZMAN, Kemal/ DURAL, Mustafa: Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.
- OĞUZOĞLU, H. Cahit: Aile Hukuku, C.2, K.1, Çankaya Matbaası, Ankara, 1940.
- OŞAR ŞAHİN, Aslı: “Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜSBE, İstanbul, 2015.
- OY, Osman: Boşanma, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.
- ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- ÖZER TAŞKIN, Özden: “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, AndHD, 6(1), 2020, s.239-262.
- SAĞLAM, Rabia: “Zinanın Hukuk İçi ve Hukuk Dışı Soykütüğü”, İnÜHFD, 11(1), 2020, s.287-302.
- SCHWARZ, Andreas B.: Aile Hukuku, Cilt I, 2. Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946.
- ŞENER, Esat: Uygulamada ve Teoride Her Yönüyle Boşanma, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997.
- TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- UÇAR TOKGÖZ, Derya: “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Medenî Hukuku, C.2, 5. Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965.
- YAĞCIOĞLU, Burcu: “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 2, 2021, s. 933-998.